

Аналіз фінансово-господарських показників лісового господарства регіону

Ткачів С.М.

аспірант

Інституту агроекології і природокористування
Національної академії аграрних наук України

Никитюк П.А.

кандидат сільськогосподарських наук,
начальник відділу праці, заробітної плати, економічного аналізу
та державної власності
Держлісагентства України

Проаналізовано та оцінено сучасний стан розвитку підприємств лісового господарства регіону та їх роль в екологічній, економічній та соціальній сферах. Охарактеризовано лісовий потенціал і проаналізовано основні показники ведення лісового господарства та фінансово-господарські показники. Підкреслено, що сучасний стан лісів та лісового господарства області свідчить про гостру необхідність визначення і розроблення нових напрямів та перспектив лісогосподарювання, які би враховували необхідність збалансованого використання лісів, підвищення їх стійкості та врахування їх еколого-соціальних функцій.

Ключові слова: лісове господарство, ведення лісового господарства регіону, перспективи розвитку лісового господарства, лісовідновлення.

Ткачив С.Н., Никитюк П.А. АНАЛИЗ ФИНАНСОВО-ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ЛЕСНОГО ХОЗЯЙСТВА РЕГИОНА

Проанализированы и оценены современное состояние предприятий лесного хозяйства региона и их роль в экологической, экономической и социальной сферах. Охарактеризован лесной потенциал и проанализированы основные показатели ведения лесного хозяйства, а также финансово-хозяйственные показатели. Подчеркнуто, что современное состояние лесов и лесного хозяйства области свидетельствует об острой необходимости определения и разработки новых направлений и перспектив лесохозяйствования, которые бы учитывали необходимость сбалансированного использования лесов, повышения их устойчивости и учета их эколого-социальных функций.

Ключевые слова: лесное хозяйство, ведение лесного хозяйства региона, перспективы развития лесного хозяйства, лесовосстановления.

Tkachiv S.M., Nykytyuk P.A. ANALYSIS OF FINANCIAL AND ECONOMIC INDICES OF FORESTRY REGION

Modern development of enterprises of forestry of region and his role in ecological, economic and social spheres are appraised and analysed. Forest potential is described and the basic indicators of forest management and financial-economic indicators are analysed. An urgent need to identify and develop new directions and perspectives of forest management of region are emphasized. They should take into account the need for balanced use of forests, increasing their sustainability and their ecological and social functions.

Keywords: forestry, forest management in the region, perspectives for forestry, reforestation.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Важливе значення для економіки України має лісова галузь. Загальна площа лісових ділянок України становить 10,4 млн га, лісистість країни – 15,9%. Ліси розташовані дуже нерівномірно. Вони сконцентровані переважно у Поліссі та в українських Карпатах, проте Україну віднесено до малолісистих держав [4]. Тому на перший план виходить питання раціонального використання лісових ресурсів.

В умовах переходу до ринкових відносин в Україні відчутне «споживацьке» ставлення

людини до лісових ресурсів, що негативно впливає на економіку, навколишнє природне середовище та населення. Івано-Франківщина належить до однієї з найбільш лісистих областей України. Для перспективного соціально-економічного розвитку області важливе значення має ефективний розвиток лісового господарства, передумовою якого є успішне реформування галузі [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Використання лісових ресурсів, комплексне дослідження збалансованого розвитку лісового господарства регіону розкрито у пра-

цях таких українських вчених, як М.М. Бойко, О.А. Голуб, М.А. Голубець, М.І. Долішній, В.П. Мікловда, О.І. Фурдичко та інші. Зокрема, науковці А.М. Дейнека, Я.В. Коваль, І.М. Лицур досліджували місце і роль лісового господарства у регіональній еколого-соціально-економічній системі. Проблеми сучасного стану лісового господарства висвітлюються у працях багатьох учених, проте залишаються питання щодо аналізу функціонування лісогосподарських структур у збалансованому розвитку регіону (зокрема, Івано-Франківської області).

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є проведення аналізу ефективної діяльності та сучасного стану розвитку лісового господарства і його ролі у регіональній еколого-соціально-економічній системі.

Виклад основного матеріалу. Важливого значення набуває необхідність співіснування економічного зростання з поступовим розв'язанням екологічних проблем. Охорона людиною природних багатств повинна полягати не лише у їх консервації, а й в ефективному та раціональному використанні. Це стосується і лісових екосистем. Державна політика розвитку лісового сектору повинна враховувати регіональні особливості, які визначаються як природними, так і господарськими чинниками. Висока лісистість території Карпатського регіону, значні запаси деревини та безпосередня залежність місцевих громад від лісових ресурсів зумовлюють необхідність ведення лісового господарства на засадах збалансованого розвитку гірських регіонів Українських Карпат.

Лісогосподарський потенціал країни та її регіонів формується за рахунок земель лісогосподарського призначення, як вкритих, так і не вкритих лісом. Отже, мова йде про ресурсний потенціал лісогосподарського комплексу, який є багатофункціональною територіально-галузевою структурою економіки держави. Лісогосподарський комплекс спрямовується на реалізацію двох груп завдань, таких як забезпечення функцій відтворення, збереження і примноження лісів і лісових земель України та її регіонів як національного багатства; здійснення виробничо-господарських функцій з метою раціонального використання лісосировинних ресурсів, виробництва промислової продукції, товарів народного споживання, надання послуг населенню. Реалізація наведених двох груп завдань є важливою і необхідною передумовою розвитку лісоресурсного потенціалу країни. І.М. Лицур дає

визначення лісоресурсного потенціалу як макроекономічного показника, який характеризує всю сукупність лісових ресурсів та лісорослинних умов і є базою раціональної організації лісокористування і розвитку продуктивних сил загалом. Від його розвитку значною мірою залежить еколого-економічна ситуація [3].

Аналіз забезпеченості лісовими ресурсами Карпатського регіону України свідчить, що значну частку площі вкритих лісовою рослинністю земель має Івано-Франківська область. Ця територія Західного регіону відзначається порівняно високим рівнем лісистості. Ліси та вкриті лісом площі області у 2015 році становили 635,0 тис. га, що становить майже половину території області (45,62%) або близько 5,98% від загальної площі лісів України. При цьому лісистість області коливається від 5,5% (Снятинський район) до 66,2% (Долинський район) [2]. Динаміка площі земель, які перебувають у постійному користуванні підприємств Івано-Франківського обласного управління лісового та мисливського господарства, за період 2010–2015 рр. зображена на рис. 1.1.

Підприємства лісового господарства розміщуються в усіх регіонах України. Проте їх розташування по території країни є диференційованим і залежить від наявності лісоресурсного потенціалу, що впливає на обсяги виробництва, номенклатуру й асортимент продукції, робіт та послуг.

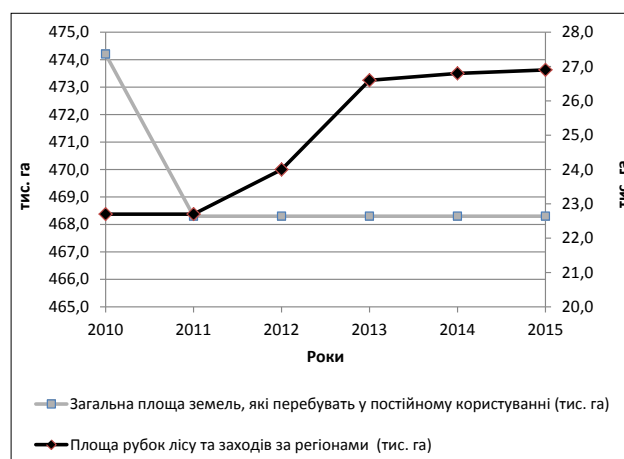

Рис. 1.1. Динаміка лісів та лісовкритих площ Івано-Франківської області за період 2010–2015 рр., тис. га

Джерело: сформовано автором на основі [5]

Протягом останніх років спостерігається поступове збільшення обсягів реалізації продукції, робіт і послуг лісового господарства Карпатського регіону (й України загалом) (рис. 1.2).

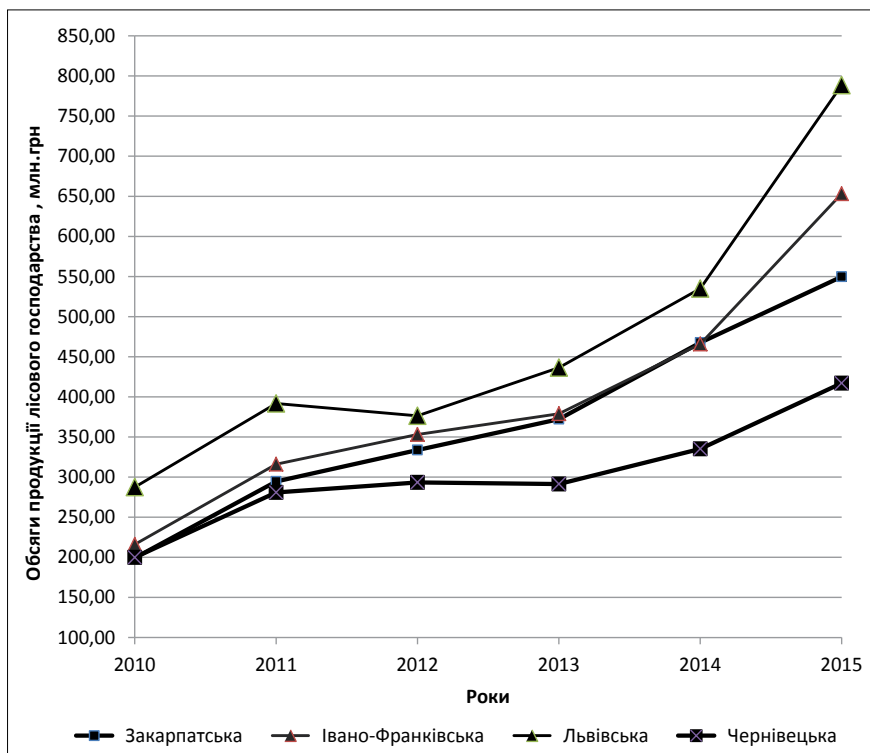

Рис. 1.2. Аналіз динаміки обсягів продукції, робіт та послуг лісового господарства Карпатського регіону за період 2010–2015 рр., млн. грн.

Джерело: сформовано автором за даними Держлісагентства України

Найбільші обсяги продукції, робіт та послуг лісового господарства – в Івано-Франківській та Львівській областях. Так, у Івано-Франківській області у 2010 році було реалізовано продукції, робіт, послуг на суму 216,0 млн. грн., а в 2015 році обсяг зріс до 635,0 млн. грн. У 2015 році виробництво продукції, робіт та послуг лісового господарства у Карпатському регіоні становило 2408,5 млн. грн, що становить майже 25,35% загального обсягу в Україні. У структурі обсягів Карпатського регіону досліджувана область займає 2 місце, що у відсотках становить 27%.

Ліси Івано-Франківської області за своїм призначенням і розташуванням мають особливе значення – вони виконують екологічні функції, тому відбувається їх обмежене експлуатаційне використання з метою заготівлі деревини. За породним складом у лісах області переважають хвойні, такі як ялина європейська (52%), ялиця біла (5%), із листяних найбільш поширені бук лісовий (21%) та дуб звичайний (11%). Середній запас на 1 га вкритої лісовою рослинністю земель становить 282 м³. Середній річний приріст насаджень – 4,3 м³/га. Загальний запас деревини в лісах області – близько 160,0 млн. м³. За віковою структурою переважають середньо-

вікові насадження – 52%, молодняки – 17%, пристигаючі – 15%, стиглі та перестійні – 16%. Ліси області поділені за категоріями, такими як ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення (займають 19% від вкритої лісом площі), рекреаційно-оздоровчі ліси – 13%, захисні ліси – 23%, експлуатаційні ліси – 45%. Більша частина лісів області віднесена до лісів з особливими захисними функціями, де обмежено режим лісокористування. На території земель лісового фонду області виділено понад 300 об'єктів природно-заповідного фонду на площі 186,5 тис.га [2,5].

Площа Івано-Франківської області – 13,93 тис. км², що становить 2,31% загальної території України. Загальна площа лісів та інших лісовкритих площ області становить 635,0 тис. га, це 45,62% загальної площі земель регіону (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Структура земельного фонду Івано-Франківської області у 2015 р.

Аналіз тенденцій відтворення лісів у Івано-Франківській області за період 2010–2015 рр. (рис. 1.4) свідчить, що лісовідновлення у регіоні відбувалося переважно шляхом садіння і

висівання лісу, однак із 2013 року відбувається поступове збільшення площ відтворення шляхом природного поновлення. Темпи відтворення лісів залишаються низькими через відсутність фінансових інвестицій. Оскільки основна частина лісів в Україні перебуває у державній власності, то більшість коштів на реалізацію заходів із відтворення лісів передбачено отримати з державного бюджету України. Однак державне фінансування є недостатнім, тому відбувається за рахунок власних коштів державних підприємств.

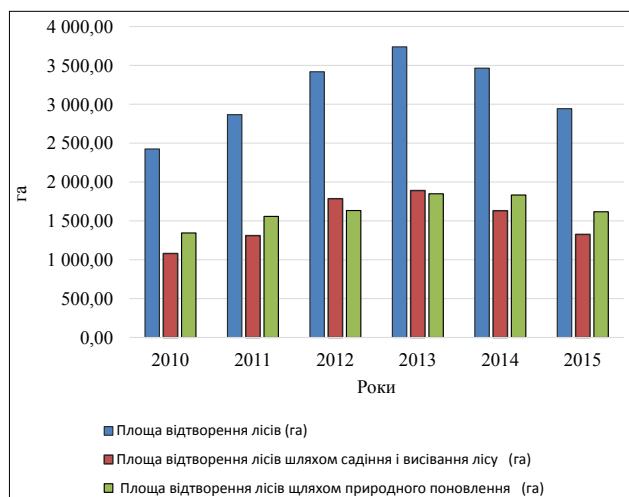

Рис. 1.4. Динаміка площі відтворення лісів у розрізі основних видів за період 2010–2015 рр., га

Джерело: сформовано автором на основі [5]

В умовах збалансованого розвитку галузі недостатність обсягів лісорозведення та якісного лісовідновлення є однією з головних проблем відтворення лісів. Причинами таких проблем є прорахунки у відновленні лісів і лісорозведенні, зумовлені недостатнім врахуванням екологічних чинників та їх впливу на лісові насадження.

Сучасні напрями розвитку і заходи щодо процесів відтворення лісів області повинні базуватись на вимогах збалансованого розвитку, тобто враховувати екологічні, економічні і соціальні пріоритети у процесі відновлення і створення лісів. Це забезпечить підвищення продуктивності і покращення біо-

логічної стійкості штучно створених лісових культур, посилення виконання ними екологічних, соціальних і ресурсних функцій.

Аналіз проведених досліджень щодо динаміки реалізації продукції лісового господарства свідчить про зростання обсягів реалізації продукції за останні роки. Якщо обсяги реалізації продукції у 2011 році становили 287,66 млн. грн., то у 2015 році – 576,03 млн. грн. Тобто обсяг реалізованої продукції за останні роки збільшився на 288,37 млн. грн. Темп зростання обсягів реалізації продукції Івано-Франківського ОУЛГ ланцюговим способом 2015 року порівняно з 2014 роком становив 139,6%. Темп зростання обсягу реалізованої продукції базисним способом 2015 року порівняно з 2011 роком становив 200,24% (рис. 1.5).

Протягом 2015 року на ведення лісового господарства ОУЛГ було виділено 221,01 млн. грн, із них 218,7 млн. грн, або 98,98% – власні кошти підприємств, 2,26 млн грн, або 1,02% було виділено на ведення лісового господарства із загального фонду Державного бюджету, спеціального фонду; асигнувань із місцевих бюджетів не було.

За даними 2015 року підприємства лісового господарства Івано-Франківської області отримали 46,40 млн. грн. чистого прибутку [5]. Така динаміка вказує на позитивні тенденції щодо активізації господарської діяльності підприємств.

За 2015 рік підприємствами галузі сплачено до бюджетів усіх рівнів 109,84 млн. грн.

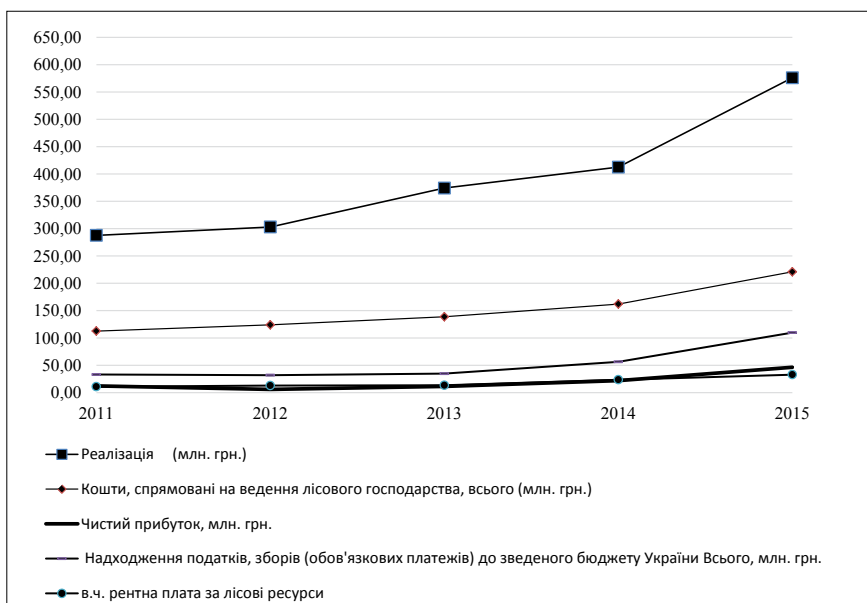

Рис. 1.5. Динаміка основних фінансово-господарських показників підприємств Івано-Франківської області Держлісагентства України за 2011–2015 рр.

Джерело: сформовано автором на основі [5]

податків, зборів та обов'язкових платежів, що на 53,44 млн. грн. (або 51,4%) більше, ніж за 2014 рік. З них до Державного бюджету сплачено 68,1 млн. грн., до місцевого – 41,7 млн. грн. Найбільшу питому вагу в сумі сплачених податків та зборів становить рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів – 19,43% (32,84 млн. грн.), податок із доходів фізичних осіб – 15,24% (25,7 млн. грн.) та податок на додану вартість – 17,9% (30,2 млн. грн.). Крім податків підприємствами галузі за 2015 рік сплачено Єдиного соціального внеску 59,2 млн. грн. (35,0%), що на 12,9 млн. грн. більше, ніж за 2014 рік.

Підприємства лісового господарства здійснюють значний внесок в економіку регіону. За умов розвитку економічної кризи показники лісового господарства є недостатніми. Незважаючи на значний потенціал лісового сектору, його управління та використання не є ефективним, не відповідає сучасним вимогам і потребує вдосконалення. У лісах Карпатського регіону, зокрема Івано-Франківщини, є значні проблеми, починаючи незаконними рубками і закінчуючи масовим всиханням дерев.

Отже, проаналізувавши діяльність підприємств лісового господарства, можна визначити основні пріоритети їх розвитку, такі як підвищення біологічної стійкості і продуктивності лісів та лісових земель; належне фінансування заходів із відновлення лісів і лісорозведення; використання сучасних сценаріїв ведення лісового господарства та залучення зацікавлених сторін у процес прийняття рішень; збільшення площ корінних високопродуктивних насаджень; підвищення продуктивності функціонуючих деревостанів; дослідження фінансування екологічних програм лісоресурсного відтворення; вдосконалення напрямів регулювання діяльності

наявних підприємств, будівництво нових за рахунок усіх можливих джерел фінансування; підвищення конкурентоспроможності вітчизняних видів продукції лісового комплексу.

Висновки з цього дослідження. Підсумовуючи результати дослідження, можна стверджувати, що є необхідність проведення в Україні, зокрема у регіональному розрізі, наукових досліджень сучасного стану лісів. Вищенаведені дані показали, що сучасний стан лісів та лісового господарства області свідчить про те, що однією з причин деградації лісових екосистем є недосконалість лісова політика (зокрема, фіскальні її складники), яка не сприяє успішному вирішенню екологічних, економічних та соціальних проблем, що накопичилися в лісовому господарстві країни. Недостатньо уваги приділяється дослідженням господарсько-фінансового стану підприємств лісового господарства, що є важливим елементом майбутніх досліджень та основним джерелом для аналізу і прийняття найбільш ефективних управлінських рішень.

Сучасний стан лісів України, у тому числі й Івано-Франківської області, є результатом численних змін нормативного регулювання та економічних рамок діяльності лісового господарства і не може характеризуватись як задовільний. Постає необхідність реалізації принципів екологічно збалансованого відтворення і використання лісових ресурсів та екосистемного підходу до управління лісовим господарством в умовах ринкового реформування галузі.

Необхідно (з огляду на можливості поєднання бюджетів різних рівнів та децентралізацію) збільшити частку фінансування розвитку лісового фонду та можливості впровадження наукових підходів до ведення фінансово-господарської діяльності ЛГ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дейнека А.М. Місце і роль лісового господарства в регіональній еколого-економічній системі / Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість: міжвід. наук.-техн. зб. / головред. В.Т. Максисів. – Львів, 2006. – Вип. 30. – С. 8–12. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/lglpdp/2006_30/29_Dejneka_LG_30.pdf
2. Івано-Франківське обласне управління лісового та мисливського господарства [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ifforestry.gov.ua/>
3. Лицур І.М. Лісоресурсний потенціал України / Лицур І.М. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/15_7/170_Lycur_15_7.pdf
4. Лісове господарство України [Електронний ресурс] // Брошура Держлісагенства. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: [Brosura_DALR_2015_web%.pdf](http://www.dalr.gov.ua/Brosura_DALR_2015_web%.pdf)
5. Статистичний щорічник Івано-Франківської області за 2015 рік / Головне управління статистики в Івано-Франківській області. За ред. О.В. Бліннікової. – Івано-Франківськ, 2015. – 471 с.